

## פרק 8

### תסקיר מבחן ותסקיר קורבן - שיקולים משפטיים ואתיים

#### יוסף אלרון

#### א. מבוא

תסקירי מבחן ותסקירי קורבן הינם כיום חלק בלתי נפרד מההליך הפלילי ונועדו לשרת את מיצוי. ניתן לומר, כי מדובר בתסקירים אשר נועדו, הלכה למעשה, לשרת שני הפכים של ההליך הפלילי: הנאשם וקרבנו.

תסקיר המבחן סובב בעיקרו סביב הנאשם. הוא נועד - כפי שיובהר בהמשך רשימה זו - לעמוד, בין היתר, על טיבו של הנאשם, על הגורמים שהביאוהו לביצוע העבירה ועם סיום ההליך בעניינו, לתת המלצות לטיפול השיקומי בו.

תסקיר הקורבן המונח לפני בית-המשפט, לאחר שהנאשם נמצא אשם בדינו, פורש לפני בית-המשפט את שסבב וסובב עתה את עולמו של הקורבן כתוצאה מפגיעתו הרעה של הנאשם.

ייאמר כבר עתה, כי יש לפנינו שני מעגלים הנושקים בשוליהם זה לזה, והאירוע אשר ברקע הכנתם מהווה להם מכנה משותף, המפנה מבט בוחן לשני צדיו של אותו מטבע - הן מהפן המהותי והן מהפן הפרוצדורלי.

מקומם של התסקירים (קורבן ומבחן) בהליך הפלילי עוגן בחקיקה<sup>1</sup> בעניינם של הנאשם והקורבן, כמו גם גבולות השימוש בהם. עם זאת, לנוכח הייחודיות של התסקירים הכוללים, לא אחת, נושאים שבנפשם של מושאי התסקירים, אנו נדרשים לעתים לסוגיית המגבלות באשר לגילוי תוכנם של התסקירים, ובכלל זה, להערכותיהם של אנשי מקצוע עליהם התבססו (עובדים סוציאליים, פסיכולוגים, פסיכיאטרים, אנשי הוראה ואחרים).

<sup>1</sup> סעי' 37 ו-38 לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: חוק העונשין).  
כן ראו סעי' 187(ב-ו), 191 ו-191א' לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982 (להלן: חסד"פ).

אולם, ניתן לטעון כי קיימת בעייתיות בהגדרתם של תסקירי הקורבן והמבחן כחומר חקירה בעניינו של הנאשם. הגדרה זו עשויה לאפשר לנאשם זכות מוקנית על פי דין<sup>2</sup> לקבל את התסקירים לעיונו, או לעיון בא כוחו, ולעשות בהם שימוש כבכל חומר המוגדר חומר חקירה, בכלל זה זימונם של מי שמוזכרים בתסקירים וכן חקירתם של מושאי התסקירים בנושאים שמצאו ביטוי בתסקירים.

ברשימה זו אבקש לצמצם את הדיון ולמקדו בקושי הטמון בהחלטה לגבי חשיפת תוכנם של התסקירים במסגרת ההליך הפלילי, תוך כדי בחינת מכלול אינטרסים שונים ומנוגדים:

מחד גיסא, הצורך בשמירה על פרטיות המתלונן (או המתלוננת), קורבן העבירה, ושמירה על פרטיותו של נאשם אשר בטרם מתן גזר דינו הוכן תסקיר מבחן בעניינו. עתה, משנגזר דינו, הפך לעד תביעה מן המניין במשפטו של אחר (להלן ננקוט את המונחים "מתלוננת" ו"נאשם"), אם כי, בעיקרון, הדברים חלים על קרבנות של עבירות מין ועל נאשמים משני המינים). מאידך גיסא, החשש שמא דחיית הבקשה לגילוי תוכנם של התסקירים עלולה לפגוע בהגנת הנאשם ובסיכויו להוכיח את חפותו, ולמעשה לא יהא לו יומו בבית-המשפט.

הסוגיות האמורות תעלינה לכלל דיון, שעה שבפרשה פלילית אחת מוגשים כתבי אישום בנפרד נגד מעורבים אחדים. בעוד ההליך הפלילי בעניינו של האחד הסתיים, הרי בעניינו של האחר הוא רק החל. עתה מבקש בא כוח הנאשם - אשר ההליך הפלילי תלוי ועומד בעניינו - לעשות שימוש בתוכן התסקירים, ובכלל זה בחקירתם הנגדית של המתלוננת והעד שהתווסף עתה לרשימת עדי התביעה עם סיום משפטו.

נוסף להיבט המשפטי של הסוגיה האמורה, קיים גם היבט אתי הנוגע לעבודתם של קצין המבחן ופקיד הסעד, אשר תסקיריהם כוללים, לעתים, חוות-דעת פסיכולוגיות ופסיכיאטריות המוגשות במסגרת זו לבית-המשפט.

השמירה על זכויותיו הבסיסיות של כל אדם באשר הוא אדם, מצאה את ביטוייה בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו,<sup>3</sup> ותחת מטרייה חקיקתית זו חוסות גם זכויותיהם של הנאשם והקורבן.

<sup>2</sup> סעי' 74(ב) לחסד"פ: "נאשם רשאי לבקש, מבית-המשפט שאליו הוגש כתב האישום להורות לתובע להתיר לו לעיין בחומר שהוא לטענתו חומר חקירה ולא הועמד לעיונו".  
<sup>3</sup> חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו.

בשנים האחרונות חל בישראל שינוי של ממש בכל הקשור למעמדו של הקורבן. שינוי המתבטא בחקיקה חדשה,<sup>4</sup> בתיקוני חקיקה<sup>5</sup> וכן בהחלטות שיפוטיות אשר היו כחלוץ לפני המחנה.<sup>6</sup>

## ב. משמעות המונח "חומר חקירה"

אקדים ואומר, כי חשיפת מלוא "חומר חקירה" והעמדתו לרשות הנאשם בטרם פתיחת משפטו, מהווה אבן מאבני היסוד לקיומו התקין של ההליך הפלילי אשר בילתו אין. הדברים אמורים במיוחד על רקע השיטה המשפטית הנוהגת במקומותינו וביסודה היא אדוורסרית – שיטה של יריבות וחקירה. המאפיינים העיקריים של שיטה זו באים לידי ביטוי בהליך המתרחש בבית-המשפט ונוגעים אף לתפקידם של הצדדים בדיון בקשר לקביעת המסגרת העובדתית, איסוף הראיות והגשתן לבית-המשפט וחקירת העדים.<sup>7</sup>

ככלל, אין חולק כי יש להתיר לנאשם ולבא כוחו לעיין ב"חומר חקירה" רלוונטי,<sup>8</sup> אשר ישמש אותם במהלך שמיעת הראיות ובכל התמודדות ראויה עם המיוחס לנאשם בכתב האישום התלוי ועומד נגדו.

המחוקק לא הגדיר מה ייחשב ל"חומר חקירה" ומה ייוותר מחוץ להגדרה זו. בתי המשפט נדרשו לא אחת ליתן פרשנות הולמת וראויה להגדרה זו,<sup>9</sup> זאת, לנוכח מכלול שיקולים מנוגדים וסותרים של התביעה הכללית, מחד גיסא, ושל הנאשם בהליך הפלילי, מאידך גיסא.

<sup>4</sup> סעי' 1 לחוק זכויות נפגעי עבירה, התשס"א-2001: "מטרתו לקבוע את זכויותיו של נפגע עבירה ולהגן על כבודו כאדם בלי לפגוע בזכויותיהם על פי דין של חשודים נאשמים ונידונים". ראו דברי שר המשפטים (דאז) י' ביילין בהציגו את הצעת החוק נפגעי עבירה התשס"א-2001 "מעמד זכויותיהם של נפגעי עבירה בהליך הפלילי נגזרים מערך כבוד האדם ומחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, ויש להם ביטוי בפסיקת בית-המשפט העליון".

<sup>5</sup> סעי' 187(א) לחסד"פ.

<sup>6</sup> נא ראו דברי הנשיא (בתוארו דאז) השופט מ' שמגר בדנ"פ 2316/95 גנימאת נ' מדינת ישראל, פ"ד מט(4) 589, 593 (1995). "חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו נושא עימו בשורה חוקתית חקוקה לכל פרט בחברה. בשורה זו נועדה לכל החברה ולא רק לעבריינים שבה. קורבן העבירה בפועל ובכוח וכל אזרח תמים-דרך זכאים להגנה על כבודם ועל חירותם". כמו-כן ראו מ' שמגר בדנ"פ 3750/94 פלוני נ' מדינת ישראל, פ"ד מח(4) 621 (1994): "בזמננו נשכח לא אחת כי כבוד האדם הוא לא רק כבודו של הנאשם אלא גם כבודם של המתלונן, העד הקורבן".

<sup>7</sup> John D. Jackson, Theories of Truth Finding in Criminal Procedure, An Evolutionary Approach, 10 Cardozo L. Rev. 475 (1988).

<sup>8</sup> בש"פ 5425/01 אל חאק נ' מדינת ישראל, פ"ד נה(5) 426 (2001).

<sup>9</sup> השופט ד' חשין בת"פ (מחוזי י-ם) 417/97 מדינת ישראל נ' הפניקס חברה לביטוח, תק-מח 199(1) 2436 (1999): "החסד"פ אינו מגדיר את משמעות המושג 'חומר חקירה', ולכן מוטלת על בית-המשפט המשימה לצקת בו תוכן". השופט מ' חשין בבג"ץ 5274/91 חוזה נ' שר המשטרה, פ"ד מו(1) 724, 726 (1992) "מושג זה של 'חומר חקירה' אין הוא ניתן להגדרה, אלא באורח כללי בלבד".

נקבע, כי אין לפרש את המונח "חומר חקירה" פירוש דווקני ומצמצם, המגביל את תחולת הסעיף לחומר ראיות המתייחס במישרין אך ורק למעשה העבירה המיוחס לנאשם, וכי אין לקבוע כללים גורפים וממצים. על בית-המשפט להיות מודרך על ידי כללי השכל הישר ומתן פירוש תכליתי,<sup>10</sup> כאשר המגמה היא ליתן לסניגור הזדמנות הוגנת להכין את הגנת מרשו.<sup>11</sup>

הלכה היא, כי כל בקשה לגילוי "חומר חקירה" תיבחן לגופה. ההכרעה בסוגיה שבמחלוקת תינתן באופן פרטני בהתאם לטיבו ולמהותו של החומר המתבקש ולמידת זיקתו לעניין הנדון בהליכים הפליליים שלשמש התבקש.

המבחן להגשמתה של תכלית זו הוא כפול: ראשית – מידת הנגיעה של החומר הרלוונטי שאותו מבקשים לחשוף, שנית – מידת הרלוונטיות לאישום הספציפי המיוחס לנאשם.<sup>12</sup> מכל מקום, נראה כי המגמה הינה לסווג חומר כ"חומר חקירה" אם יש בו כדי לסייע בבירור המיוחס לנאשם בכתב האישום.<sup>13</sup>

מטבע הדברים, "חומר חקירה" רלוונטי עשוי לסייע לנאשם בהגנתו, דבר המהווה חלק מייעודו של ההליך הפלילי. מכאן החשיבות הרבה שבהגדרת תיעוד מסוים כ"חומר חקירה", דבר המאפשר לסניגוריה להניח עליו את ידה כזכות מוקנית על פי דין.

### ג. מהותו של תסקיר הקורבן

תסקיר קורבן נועד לסייע לבית-המשפט, הבא לגזור את דינו של נאשם, לעמוד על הנזק שנגרם לקורבן ומטרתו לשקף, בין היתר, את חומרת המעשה.<sup>14</sup>

<sup>10</sup> ראו דברי השופטת א' חיות בבש"פ 5462/06 גולדבלט נ' מדינת ישראל (טרם פורסם, 17.8.06).  
<sup>11</sup> השופט ג' בד בבש"פ 233/85 הוזייל נ' משטרת ישראל, פ"ד לט(4) 124, 129 (1985); בג"ץ 1885/91 צוברי נ' פרקליטות מחוז ת"א, פ"ד מה(3) 630 (1991).

<sup>12</sup> בג"ץ 620/02 התובע הצבאי הראשי נ' בית הדין הצבאי לערעורים, פ"ד נו(4) 625 (2003).  
<sup>13</sup> יעקב קדמי על סדר הדין בפלילים חלק שני - הליכים שלאחר כתב אישום (א) 726 (2003): "בפועל: כל חומר שהוא 'רלוונטי' לחקירה או לאישום - קרי: שיש בכוחו 'להאיר' את נסיבות החקירה ו'לתרום' לברור האשמה המיוחסת לנאשם - מן הראוי שיכלל ב'חומר החקירה'".

<sup>14</sup> ע"פ 117/00 מדינת ישראל נ' פלוני, פ"ד מד(2) 408 (2000); ע"פ 7461/05 דדוש נ' מדינת ישראל (טרם פורסם, 3.4.2006). מפי השופט ס' גיבוראן: "מן התסקיר עולה תמונה עגומה ביותר של מצבה הנפשי של ר.א כתוצאה ממעשה המערער, הכוללת נזק פוסט-טראומטי חמור, המלווה בפגיעה קשה בדימוי העצמי וביכולתיה לתפקד אל מול הזולת".

המחוקק ביקש ליתן משקל וביטוי לסבלו ולמצבו של הקורבן ולהביאם במכלול שיקולי הענישה, זאת, בטרם גזירת הדין.<sup>15</sup> בכך ניתן ביטוי למגמה ההולכת ומתפתחת במשפט הפלילי בישראל, שלפיה ההליך הפלילי מביא בחשבון לא רק את "הפגיעה" בנאשם אלא גם את "הפגיעה" בקורבן.<sup>16</sup>

כאן המקום לציין כי לנאשם, אשר הורשע בדין ובית-המשפט החליט על הכנת תסקיר בעניינו בטרם שמיעת הטיעונים לעונש, זכות מוקנית על פי דין לקבל העתק מהתסקיר ואף להשמיע טענותיו באשר לתוכנו. יחד עם זאת, בית-המשפט רשאי לצמצם זכות זו "מטעמים שבטובת הנפגע" ולהפקיעה, באופן שהתסקיר או חלק ממנו לא יימסר, **ובלבד** שהנאשם יקבל תמצית מהמידע העובדתי הכלול בתסקיר. זאת - אם לדעת בית-המשפט המידע חיוני לניהול הגנתו.<sup>17</sup>

ניתן ללמוד על רצון המחוקק להגן על עניינו של נפגע עבירה, אשר בעניינו הוכן תסקיר הקורבן, מהקביעה כי נפגע לא ייקרא להעיד בקשר לתסקיר<sup>18</sup> וכן מהסנקציה העונשית שבחקיקה,<sup>19</sup> ולפיה כל המגלה מידע מתסקיר הקורבן דינו מאסר שישה חודשים.

#### ד. מהותו של תסקיר המבחן

כאמור, בית-המשפט רשאי להורות על עריכת תסקיר מבחן לגבי נאשם בטרם יגזור את דינו,<sup>20</sup> אך אין הוא חייב בכך, אלא אם כן מדובר בעונש מאסר. נוסף לכך, לפי סעיף 38(ב) לחוק העונשין, חל איסור להטיל עונש של מאסר בפועל ללא תסקיר על מי שביום ביצוע העבירה טרם מלאו לו 21 שנים.<sup>21</sup> על אף כי מלבד מקרים אלה בית-המשפט אינו מחויב בקבלת תסקיר, מאפשר סעיף 37 לחוק העונשין לבקש עריכת תסקיר במקרים שונים, הן מיוזמת בית-המשפט והן לבקשת צד לדיון.<sup>22</sup>

<sup>15</sup> ראו: ד' צוקר, יו"ר ועדת חוקה, חוק ומשפט (כתוארו דאז): "מעטה אנו מחייבים את השופט [...] שבטרם יגזור את דינו של הנאשם, יעמוד לנגד עיניו תסקיר על מצבה של הקורבן, על מצבה של האיש, על מצבה של הנאנסת. הוא ידע מה קרה לה, מה הנזק הנפשי שנגרם לה, מה קרה לה בתוך משפחתה, מה קרה לה בתוך העולם התעסוקתי שלה, מה קרה לה בתוך החברה", ד"כ (התשנ"ד) כרך א', עמ' 79; הצעת חוק לתיקון סדרי הדין (חקירת עדים) תיקון מס' 2 (העדה בעבירת מין), התשנ"ד-1994 ה"ח 2290; דברי השופט י' עדיאל בע"פ 4272/04 פלוני נ' מדינת ישראל, תק-על 2005 (1) 4228 (2005).

<sup>16</sup> עקב קדמי **על סדר הדין בפלילים** חלק שלישי - הליכים שלאחר כתב אישום (ב) 1198 (2003), בציטוט מע"פ 4920/01 בעניין פלוני.

<sup>17</sup> סעי' 191א(א) לחסד"פ.

<sup>18</sup> סעי' 191א(ג) לחסד"פ.

<sup>19</sup> סעי' 191א(ד) לחסד"פ.

<sup>20</sup> סעי' 37(א) לחוק העונשין.

<sup>21</sup> סעי' 38 לחוק העונשין.

<sup>22</sup> שלמה גיורא שוהם וגבריאל שביט, **עבירות ועונשים - מבוא לפנולוגיה** (1990).

התסקיר יציין את מכלול נסיבותיו האישיות והמשפחתיות של הנאשם: <sup>23</sup> עברו, מצבו המשפחתי, "פרטים מלאים" על הוריו, על בן זוגו, על ילדיו, על אחיו ואחיותיו, על מצבו הכלכלי, על מצב בריאותו ובריאות בני משפחתו, "הן בריאות הגוף והן בריאות הנפש - ואת תווי אופיו ואישיותו לרבות רמת יכולתו השכלית ואת ההשלכה לגורמים אלה על 'הסתבכותו' בפרשה נשוא האישום, על העונש הראוי וסיכויי שיקומו בעתיד".<sup>24</sup>

ככלל, העתק התסקיר מועבר לידי התובע והסניגור.<sup>25</sup> עם זאת, לבקשת קצין המבחן, ניתן שלא לחשוף את התסקיר, כולו או מקצתו.<sup>26</sup>

מלשון החוק מתפרש, לכאורה, כי תפקידו של שירות המבחן מתמצה בהגשת תסקיר מבחן בכתב לבית-המשפט, אך לא כך הדבר בפועל. קצין המבחן מתייצב לדיון, לצד התובע והסניגור, ועומדת לו הזכות לטעון טענות.<sup>27</sup>

### ה. התסקירים כ"חומר חקירה"

הגדרת תסקיר קורבן ותסקיר מבחן כ"חומר חקירה" וחשיפתם לעיון הסניגוריה, יאפשרו שימוש בתוכן התסקירים במהלך עדותה של המתלוננת והעד-הנאשם שכבר נדון.

הנימוק העומד בבסיס בקשת הסניגוריה להעמיד לעיונה את התסקירים, מקורו בטענה שלפיה חשיפתם תאפשר לנאשם התמודדות ראויה יותר עם גרסאותיהם של המתלוננת והעד (השותף לעבירה שכבר הורשע), במסגרת חקירתם הנגדית.

הסניגוריה תטען, מן הסתם, כי מדובר ב"ראיות חדשות" אשר יש בהן כדי להשליך על מהימנות המתלוננת והעד, וכי עצם העמדתן לרשותה, יסייע בידיה כדי לקעקע את המהימנות בדבר ההתרחשויות והפרטים הנוגעים לתיקו בנפרד של הנאשם שעתה מתנהל משפטו.

באשר לתסקיר שירות המבחן, שנערך בעניינו של אותו עד, יטען כי ההתייחסות בתסקיר לחלקו באירועים ולחלקו של הנאשם וכי אמירותיו לפני שירות המבחן מהוות, למעשה, גרסה נוספת להודעותיו במשטרה, אשר יש בה כדי להשליך על מהימנותו. לא זו אף זו, תסקיר המבחן עשוי לעזור לבית-המשפט להעריך את חומרת המעשה על רקע מעשיו

<sup>23</sup> סעי' 37(א)(5-1) לחוק העונשין.

<sup>24</sup> קדמי, לעיל ה"ש 16, בעמ' 1193.

<sup>25</sup> תקנה 27 לתקנות סדר הדין הפלילי, התשל"ד-1974 (להלן: **תסד"פ**).

<sup>26</sup> סעי' 191 לחסד"פ; תקנה 27(ב) לתסד"פ.

<sup>27</sup> קדמי, לעיל ה"ש 16, בעמ' 1197.

הקודמים של הנידון, שאינם כלולים בכתב האישום, אך עולים מן התסקיר.<sup>28</sup>

מנגד ייטען, כי תסקיר המבחן כולל פירוט נסיבותיו האישיות והמשפחתיות של העד, התייחסות לחקירות ולבדיקות שונות שנעשו בעניינו (דוגמת בדיקות פסיכו-דיאגנוסטיות ואחרות), ולשיטת המאשימה, אין לפרטים המובאים בתסקיר המבחן כל רלוונטיות לנאשם שההליך בעניינו מתקיים עתה.

לעניין תסקיר הקורבן, שהוגש בעניינה של המתלוננת במהלך הטיעונים לעונש במשפטו של העד, ייטען, כי מדובר בראיה רלוונטית להגנת הנאשם, שכן יש בה כדי להצביע על התייחסותה של המתלוננת לאירועים ולחלקו של הנאשם, ואף להלוך רוחה הנוכחי, אם גם זה מצא ביטוי בתסקיר. מנגד, תטען המאשימה, כי אין לאפשר לסניגוריה לעיין בתסקירים בעניינים אשר חל עליהם איסור פרסום והם נדונים ב"דלתיים סגורות", וכי לא בהכרח יש בחומר זה רלוונטיות לעניינו של הנאשם.

את ההתנגדות לחשיפתו של תסקיר הקורבן ניתן לנמק בעובדת היותו חומר חסוי, בצורך לשמור על עניינה ופרטיותה של קורבן העבירה, תוך הפניה לעובדה כי בתסקיר הקורבן נחשפים תוכן של שיחות עם הורי הקורבן והערכת אנשי מקצוע (מחנכים, רופאים ומטפלים), שחלקם נמנה עם עדי התביעה.

נוסף לכל האמור לעיל, אפשר שתעלה טענה דיונית, שלפיה העמדת החומר המבוקש לרשות הסניגוריה יהא בה כדי ליתן לה "יתרון דיוני".

יהא מי שיאמר, כי יש טעם רב בטיעוני ההגנה, שהרי המתלוננת-נפגעת העבירה, והעד אשר הורשע ודינו נגזר, הם עדים מרכזיים בהליך הפלילי המתקיים עתה. מכאן, שאין מדובר בבקשה בעלמא, אשר אין מאחוריה ולא כלום, והיא באה לצורך מה שכונה לא אחת כ"מסע דיג".<sup>29</sup>

<sup>28</sup> ע"פ 344/81 מדינת ישראל נ' סגל ואח', פ"ד לה(4) 313, 326-327 (1981): "לפי האמור בתסקיר קצין המבחן, החל הנאשם בעישון חשיש לפני כשבע שנים בקיבוץ [...] השופט המלומד, שגזר את דינו של עבדיאל, שגה בכך שלא שקל כראוי את החומרה שבכל הנסיבות האמורות לעניין עבירותיו בתחום הסמים, ובמיוחד את גודל מעורבותו בהברחת הסם לחו"ל, לעומת הקולא שבתאור תולדותיו ואישיותו של הנאשם, גם אם נקבל את הדברים, כפי שנאמרו מפי הנאשם, בקשר לעברו. עונש מאסר בפועל של שנה וחצי אינו עומד בשום יחס לעבריינות כה חמורה, ומוצדקת התערבותנו להכפלת תקופת המאסר לשלוש שנים בפועל, כמוצע על ידי חברי הנכבד, השופט שמגר".

<sup>29</sup> בג"ץ התובע הצבאי הראשי, לעיל ה"ש 12, בעמ' 635, ליד האות ד': "בבחינת הרלוונטיות של החומר לאישום, אין בית-המשפט צריך להביא בחשבון אפשרויות הגנה ערטילאיות שאינן נראות לעין ואל לו לתת ידו ל"מסע הדיג" שאין רואים את תכליתו המעשית".

הנחת היסוד הינה, שהתביעה בוחנת את הבקשה לקבלת חומר מסוים באופן ענייני-מהותי וכי מנקודת מבטה אין בחומר המתבקש כדי לסייע בידי הנאשם ובא כוחו לקדם את מטרתו המוצהרת, דהיינו, כי יש בחומר אשר גילוי מתבקש כדי לערער את מידת המהימנות שיש ליתן למתלוננת ולעד התביעה.<sup>30</sup>

מטבע הדברים, נקודת מבטה של המאשימה באשר לחומר החקירה, לטיבו, למהותו ולשימוש שיעשה בו, אינה חופפת בהכרח את נקודת מבטה של הסניגוריה.<sup>31</sup>

בהקשר זה קיימת חשיבות רבה לכך, שעורכי תסקירים לבית-המשפט והמומחים בתחומי בריאות הנפש השונים, אשר תרמו את חלקם לגיבושו הסופי של התסקיר, יהיו מודעים לאפשרות להשתמש בחומרים אלה, הן בדיון המשפטי הנוכחי שלשמו הם הוכנו, והן בדיונים משפטיים אחרים, בעתיד.

מודעות לשימוש אפשרי זה - תוביל, מן הסתם, לנקיטת עמדה בדבר חסיון החומר, כולו או מקצתו, שכן חובת החיסיון נועדה, בין היתר, להגן על פרטיותו של הפרט.<sup>32</sup>

בהקשר זה ראוי להפנות לקיומן של תקנות בסדר הדין הפלילי,<sup>33</sup> הקובעות הוראות לעניין המועד להגשת תסקיר, לעניין מתן הוראות מטעם בית-משפט בהקשר לתסקיר והטלת מגבלות על עשיית שימוש בידיעות שהובאו בו.

תקנות אלה, שלא הותקנו בעת האחרונה, מתייחסות אך לתסקיר מבחן הניתן בעניינו של נאשם (וראוי היה לו, למחוקק המשנה, לייחד הוראות מקבילות גם לעניין תסקיר קורבן עבירה). הן עשויות להאיר בשינויים המחויבים את הפתרונות הרצויים גם בסוגיות הנוגעות לרשימה זו.

ראוי להזכיר, כי מעבר לחוקים הנוגעים לשמירת הפרטיות והסודיות המקצועית, קיימת התפתחות חשובה בקוד האתיקה של ארגונים מקצועיים חשובים, שמטילים על חבריהם

<sup>30</sup> ראה דברי השופט י' קדמי בבש"פ 1372/96; "ח"כ דרעי נ' מדינת ישראל, תק-על 196 (1996), 322, 328: "הנחת היסוד היא שהתביעה ממלאת את המוטל עליה במהימנות ובהגינות; וכל עוד לא מתחייבת מסקנה אחרת, אין הצדקה למעורבות של בית-משפט בעניין זה סקרנות לשמה, רצון להשיג חומר לתכליות זרות ל"הגנת הנאשם" ונכונות לצאת ל"מסעי צייד" שמא ימצא דבר שיסייע להגנה - אינם מספיקים להשמטת הבסיס מתחת להנחה האמורה".

<sup>31</sup> השופט אולשן בע"פ 35/50 מלכה נ' יועץ המשפטי לממשלה, פ"ד (ד) 429, 433 (1950): "אין חקר לתבונת סגור מוכשר, ואין לנחש כיצד היה יכול לנצל את החומר הנמצא לפניו".

<sup>32</sup> ראו סע' 11(2) לחוק הגנת הפרטיות, התשמ"א-1981: "פרסומו של עניין הנוגע לצנעת חייו האישיים של האדם או למצב בריאותו או להתנהגותו ברשות היחיד" תיחשב מתוקף כך לפגיעה בפרטיות: סע' 7(א) לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו "כל אדם זכאי לפרטיות ולצנעת חייו".

<sup>33</sup> תקנות 25-28 לתסד"פ.

מגבלות בנושאים אלה. כך, לדוגמא, קוד האתיקה המקצועי החדש של הפסיכולוגים בישראל, משנת 2004, המתייחס חלקית לסוגיה זו.<sup>34</sup>

לגישתי, אין ליתן החלטה בדבר חשיפת התסקירים בלא לקבל תחילה את עמדת בעלי העניין הנוגעים בדבר. כך, לעניין תסקיר המבחן, יש לקבל את תגובת העד אשר בעניינו הוכן התסקיר ואת עמדת קצין המבחן, עורך התסקיר. ולעניין תסקיר הקורבן, יש לקבל את עמדתה של פקידת הסעד המחוזית אשר ערכה את תסקיר הקורבן ותגובת הקורבן, גם אם ממילא יוצא אני מנקודת הנחה כי בתגובת המאשימה ופקידת הסעד, אכן יובאו עמדת הנפגעת ונקודת מבטה לבקשה.

כזכור, עריכת תסקיר הקורבן נתון להסכמת הנפגעת עצמה.<sup>35</sup> התסקיר מתייחס לנאשם הספציפי אשר דינו הוכרע ונועד להיות מונח לפני בית-המשפט בטרם ייגזר דינו, ולצורך כך בלבד נתנה הנפגעת את הסכמתה.

חשיפת תסקיר הקורבן לעיונו של צד שלישי, קרי, סניגורו של נאשם בתיק אחר, עלולה לאלץ את המתלוננת להתעמת במסגרת חקירה נגדית עם דברים אשר שיתפה בהם את פקידת הסעד בשלב הכנת התסקיר. בכך, יהא מי שיאמר, יש כדי לפגוע באמון וב"הסכם" שבין פקידת הסעד לבין המתלוננת, והרי כל אשר שנאמר לפקידת הסעד נועד לתכלית אחת בלבד - להגשתו לבית-המשפט, הא ותו לא.

יש להדגיש את קביעת המחוקק, שנפגע שהוכן תסקיר בעניינו, לא ייקרא להעיד בקשר אליו.<sup>36</sup>

נשאלת השאלה, אם ניתן לראות באיסוף החומר לצורך הכנת תסקיר הקורבן על ידי פקידת הסעד כ"מעין חקירה" באשר לאירועים אשר לגביהם נחקרה המתלוננת ומסרה הודעה במשטרה. האם גם מטעם זה יש לאפשר העברת חומר זה לסניגוריה? ועל כך, אני סבור, יש להשיב בשלילה, שכן החקירה אינה מתחום תפקידה, סמכותה או מומחיותה של פקידת הסעד.

<sup>34</sup> סעי' 3.2(א) לקוד האתיקה המקצועית של הפסיכולוגים בישראל, 2004: "הפסיכולוגים יבחרו ללקוחותיהם ולארגונים שאיתם יצרו קשר מקצועי, עיסקי או מדעי את כללי שמירת הסודיות, לרבות הגבלות סודיות החלות במסגרות... וכן הגבלות לגבי השימושים האפשריים במידע המופק תוך כדי מתן השירות", וכן סעי' 7.2(ג) לקוד הנ"ל: "פסיכולוגים ימנעו משימוש לרעה בשיטות איבחון פסיכולוגיות, תוצאותיהן ופירושיהן, וינקטו צעדים מתאימים על מנת למנוע מאחרים לנצל לרעה את האינפורמציה ששיטות אלה מספקות".

<sup>35</sup> סעי' 177(ד) לחסד"פ.

<sup>36</sup> סעי' 177(ב) לחסד"פ.

למותר לציין, כי פקידת הסעד מחויבת להגן על שלומה הנפשי, הרגשי והפיסי של המתלוננת, וקיים חשש ממשי שחשיפת תסקיר הקורבן לפני בא כוח הנאשם (בטרם הורשע בדיון) תהא בה כדי להסב לנפגעת נזק נפשי ורגשי, נוסף על זה שכבר נגרם לה.

איני סבור שניתן ליצור "משוואה", שלפיה היענות לבקשה ומתן צו לחשיפת תסקיר הקורבן ותסקיר המבחן, יש בהם כדי להוות "יתרון" דיוני לסניגוריה. המשפט הפלילי אינו "זירת התגוששות" אשר יתרון דיוני יכריע את שאלת חפותו או הרשעתו של נאשם. עיקרון זה הוא בגדר מושכלות ראשוניים שמצא את ביטוייו כבר מתחילת התהוותו של המשפט הפלילי במדינת ישראל.<sup>37</sup> וכבר שנינו, כי תכלית ההליך הפלילי היא גילוי האמת ועשיית צדק, תוך הקפדה על זכויות הנאשם על מנת שלא ייגרם לו עיוות דין.

המענה לשאלה בדבר החשיבות שיש בחומר הספציפי להגנת נאשם הינו במרכז כל דיון בסוגיה זו, ונקבעו לכך עקרונות מנחים נוספים, כמצוין בבג"ץ 620/02, כדלקמן:

**"יש להביא בגדר השיקולים את מידת הפגיעה שעלולה להיגרם לאחרים - עדים וקורבנות עבירה - ממסירת החומר לנאשם, וכן אינטרסים ציבוריים חיוניים העלולים להיפגע כתוצאה מחשיפת החומר, בעומדם אל מול הזיקה השולית והחלשה שבין החומר לפוטנציאל ההגנה של הנאשם".**<sup>38</sup>

ניתן להגדיר את הנוסחה למסירת חומר חקירה כך:

**"בהתנגשות חזיתית, כאשר על כפות המאזניים מונחות זו מול זו זכותו של הנאשם למשפט הוגן אל מול ההגנה על פרטיותם של העדים, משקלה של זכות הנאשם למשפט הוגן יכריע את הכף, ודינם של השיקולים הנוגדים לסגת. אולם, כאשר זכותו של הנאשם להתגונן אינה נפגעת, או כשהאפשרות שהיא תפגע היא רחוקה ובלתי משמעותית, יש לתת משקל הולם לזכויותיהם של עדים וקורבנות העבירה ולאינטרס הציבורי בקיום הליכי משפט, באכיפת החוק, ובחשיפת עבירות".**<sup>39</sup>

<sup>37</sup> הנשיא זמורה ב-ע"פ 1/48 סילווסטר נ' היועץ המשפטי לממשלת ישראל, פ"ד א(5) 18 (1949): "הפרוצדורה הפלילית על דיניה מכילה לטובת הנאשם תריס בפני עיוות דין. רוצים לתת לנאשם את מלוא ההגנה ההוגנת. אבל אסור לסלף את הרעיון הבריא הזה על ידי הפרזה בפורמליות. פרוצדורה פלילית טובה צריכה בוודאי לתת לנאשם את מלוא ההגנה, כדי למנוע עיוות דין, אבל הדיון הפלילי אינו צריך לקבל צורת משחק אשקוקי שבו מהלך אחד בלתי נכון קובע את גורל המשחק. תפקיד הדיון הפלילי – להוציא לאור משפט".

<sup>38</sup> בג"ץ התובע הצבאי הראשי, לעיל ה"ש 12, בעמ' 635 מול האותיות ו-ז'; להשוואה ראו: בש"פ 6022/96 מדינת ישראל נ' מזור, פ"ד נ(3) 686 (1996).

<sup>39</sup> בג"ץ התובע הצבאי הראשי, לעיל ה"ש 12.

יוצא אפוא כי בעת שאנו נדרשים להכריע בסוגיית חשיפת התסקירים, עלינו לבחון מכלול שיקולים רחב, במיוחד לנוכח העובדה כי מדובר בחומר ראייתי הנלקח מתיקו הפלילי של אחר.

לדעתי, יש לנהוג משנה זהירות שמא תיפגע לא רק פרטיותם של מושאי התסקירים, אלא גם פרטיותם של אחרים, בני משפחה, הורים ואחים, המוזכרים בתסקירים בהקשרים שונים. אלה אינם קשורים כלל ועיקר, במישרין או בעקיפין, בהליך הפלילי ואינם, וגם אינם אמורים, להיות חלק ממעגל ההתדיינות בהליך הפלילי.

זאת ועוד, יש לזכור כי מלבד הפגיעה בפרטיותם של אחרים, עלולה חשיפת התסקיר לפגוע גם באינטרס הציבורי למיגור הפשע, ובעבודתם השוטפת של קציני המבחן.<sup>40</sup>

לפיכך, יש לבחון כל מקרה לגופו על פי נסיבותיו תוך בחינת מכלול השיקולים המתבקשים. בראש ובראשונה, קיימת לנאשם זכות למשפט הוגן, והשאלה היא, אם באי היענות לבקשה ובמניעת גילוי החומר המתבקש על ידו, יהא כדי למנוע את יומו בבית-המשפט. כל זאת - לעומת פגיעה אפשרית באינטרסים של עדי תביעה אחרים, ובראשם המתלוננת.

במאמר מוסגר יצוין, כי הגדרת ראייה כ"חומר חקירה" על פי הוראת סעיף 74 לחסד"פ, מקנה זכות "לעיין" בחומר החקירה, להבדיל מהזכות לקבל תיעוד, בדרך כלשהי, של החומר. והרי הזכות להעתקה הינה זכות נלווית לזכות העיון, ועיקרה - נוחותו של הנאשם או של הסניגור.<sup>41</sup> רוצה לומר, תיתכן דרך ביניים ולפיה גם אם תצומצם זכותו של הנאשם באופן שלא יקבל את חומר החקירה, עדיין לא יהיה בכך כדי לפגוע בהגנתו. כל זאת, תוך איתור האיזון והמידתיות הראויה שבין אינטרסים מנוגדים, ובכלל זה השמירה על פרטיותם של קרובות העבירה.

בתחילת רשימה זו עמדתי על החשיבות שיש לשאלה, אם ניתן לסווג את התסקירים כ"חומר חקירה", זאת משום שמענה חיובי לשאלה יאפשר לסניגוריה לעשות בהם שימוש בחקירתם הנגדית של המתלוננת והעד (הנאשם לשעבר), שהתוסף לרשימת עדי התביעה עם סיום ההליך הפלילי בעניינו.

<sup>40</sup> להרחבה ראו: חיה כגן-זנדברג "על מעמדו של שירות המבחן בהליך הפלילי" משפטים כב 434 (1993).

<sup>41</sup> בש"פ 6022/96 מדינת ישראל נ' מזור, פ"ד (3) 686 (1996).

לא בכדי עמדתי בתמצית על מהות התסקירים וביקשתי ללמד, ולו במעט, על בסיס ההתנגדות האפשרי לחשיפתם, ובפרט, עת מדובר בבקשה לחשיפתם המוגשת מטעם נאשם בתיק אחר שלא בעניינו הוכנו התסקירים.

באשר לתסקיר המבחן, מצא המחקק לנכון לקבוע, כי העתק התסקיר ותוצאות הבדיקות והחקירות האחרות אשר נערכו לשם הכנת התסקיר יימסרו לתובע ולסניגור. בית-המשפט רשאי, בין מיוזמתו ובין לבקשת קצין המבחן, לצוות מטעמים מיוחדים שאין לגלות את תוכנו, כולו או מקצתו.<sup>42</sup>

מטבע הדברים, מאחר שמדובר בפרטיותו של העד אשר בעת היותו נאשם נערך התסקיר, מן הראוי, כאמור, לקבל את תגובתו לבקשה. אך נראה, כי אין די בהסכמתו, ובית-המשפט ידרש גם לתגובת קצין המבחן אשר, על פניו, תינתן לעמדתו הבכורה ובית-המשפט עשוי להיות קשוב לו.

עוד יש לציין, כי גם אם מצא המחקק לנכון לפרט את הכלל ואת החריג לו, באשר למסירת העתק תסקיר המבחן (גם לנאשם), הוא נמנע מלהורות באלו נסיבות יעשה בית-המשפט שימוש בשיקול דעתו זה. כך נקבע, כי אין להתיר גילוי של תסקיר מבחן שלא לצורך ההליך הפלילי, אלא לצורך כתיבת ספר.<sup>43</sup>

לעומת זאת, כאשר דובר בגילוי תסקיר שנערך לבקשת התביעה, בעניינו של בן זוג עובר להגשת כתב אישום, ונטען כי התסקיר מהווה חלק מחומר חקירה ועל כן יש למוסרו לידי הנאשם, סבר בית-המשפט כי האינטרסים השונים, השוללים העברת התסקיר לידי הנאשם, נסוגים מפני הצורך שבניהול ההליך הפלילי.<sup>44</sup>

<sup>42</sup> סעי' 191 לחסד"פ.

<sup>43</sup> השופט בך בבג"ץ 2754/94 יצחק לוי נ' שרת העבודה והרווחה, פ"ד נ(4) 353, 362 (1996):

"השמירה על ייחודו של התסקיר ועל מעמדו של קצין המבחן, והאינטרס הציבורי בעידוד המומחים למסור את חוות-דעתם החופשית והמלאה, ובעידוד ה"האחרים" למסור מידע, גוברים ככלל על האינטרס הפרטי של העותר בקבלת המידע. זאת במיוחד כאשר מטרתה הסופית של השגת המידע כאמור אינה קשורה בניהול משפט פלילי ואינה דרושה לצורך הגנה על חירותו ועל שמו הטוב של הנוגע בדבר".

<sup>44</sup> השופטת שידלובסקי-אור בב"ש (מחוזי י-ם) 2151/01 מדינת ישראל נ' בניהו חדארי, דינים מחוזי לב(9) 886: "באשר לפגיעה באינטרס הפרטיות אומר, כי במסגרת הפרשנות הרחבה שנקבעה למושג 'חומר חקירה', התיר בית-המשפט, חשיפתם של מסמכים הקשורים לעדי תביעה, באופן המגיע עד כדי פגיעה קשה בזכותם לפרטיות". כך למשל הותרה חשיפתם של מסמכים הנוגעים למצבם הרפואי של העדים ובכלל זה תיקים פסיכיאטריים ופסיכולוגיים (2001) (ראו: ת"פ (מחוזי-ת"א) 195/97; ת"פ (מחוזי י-ם) 305/93; ת"פ (מחוזי י-ם) 326/97 - לא פורסמו; ראו גם: עלאה מסראווה ונגדה שמואלי-מאיר "חשיפת חומר חקירה והזכות לפרטיות - האם רוח חדשה נושבת מבית-המשפט העליון?" **הסנגור** 39, 3 (2000): "נדמה, כי המידע שבתסקירי המבחן, אינו משתווה ברמת הרגישות למידע שבתיקים רפואיים כאלה וממילא יהיה על אינטרס הפרטיות לסגת. באשר לאינטרס ההגנה על מקורות מידע ובכלל זה השמירה על תפקודו התקין של שירות המבחן. מבלי להקל ראש בדבר, נראה, כי על אינטרסים אלה לסגת ככל שמדובר בניהול הליך פלילי אשר עשוי לחרוץ גורלו של נאשם".

יוצא אפוא שייתכנו מקרים שבהם יראה בית-המשפט בתסקיר "חומר חקירה" לכל עניין ודבר אשר הסניגור רשאי לעיין בו.

באשר לסוגיה הנדונה ברשימה זו, אני סבור, שאין להתיר לנאשם לקבל לידיו את תסקיר המבחן שהוכן בעניינו של העד בהיותו נאשם בתיק אחר. אך, יחד עם זאת, אין לשלול אפשרות כי בית-המשפט יתיר חשיפת פרט זה או אחר לפני הסניגור. כך, למשל, העובדה שעד חזר בו בפני קצין המבחן מהודייתו בבית-המשפט.

ככלל, נראה שנכון יעשה בית-המשפט אם יורה למסור לעיונו את תסקיר המבחן כדי לבחון אם יש לדחות את הבקשה באופן גורף או, לחלופין, לאפשר את גילוי של פרט מסוים מהתסקיר לבא כח הנאשם.<sup>45</sup>

לעניין תסקיר קורבן, אני סבור כי הסוגיה מורכבת יותר, זאת, לנוכח עמדת המחוקק אשר נועדה להגן על קורבן עבירת המין ולא לחשוף אותו ואת חייו הפרטיים. חיטוט יתר עלול להוסיף על סבלה של המתלוננת כאשר בא כוח הנאשם יעשה שימוש בפרטים המובאים בתסקיר הקורבן במהלך חקירתה הנגדית.

הסוגיה, כאמור, היא סוגיה ייחודית בשל התייחסותה למצב דברים שבו מי שבעניינו לא הוכן תסקיר הקורבן, מבקש עתה לעשות בו שימוש. יחד עם זאת, מדובר במסכת אירועים אחת, כאשר הדיון בעניינו של הנאשם המבקש את גילוי התסקיר הופרד מעניינו של הנאשם האחר, ואשר ממילא אם יורשע אף הוא בדין, יונח תסקיר הקורבן גם במשפטו שלו. מדובר בנאשמים באותה פרשה אשר המתלוננת-הקורבן הינה קרבנם על פי כתב האישום, ועל כן, עניינם הן של הנאשמים והן של קרבנם – כרוך זה בזה.

בתחילת הדיון ציינתי כי התיקון החקיקתי, אשר אפשר את הגשת תסקיר הקורבן נועד, במהותו, לבחון את הנזק החמור הנגרם לקרבנות בעבירות מין, נזק העשוי להוות שיקול לחומרה בעת קביעת העונש הראוי. בכך נתן המחוקק ביטוי למגמה ההולכת ומתפתחת בשיטת המשפט הישראלי, שלפיה ההליך הפלילי מביא בחשבון לא רק את הפגיעה בנאשם, זו העומדת ברקע התנהגותו, אלא גם את הפגיעה בקורבן.<sup>46</sup>

יודגש כי, תסקיר קורבן נערך רק אם עורך התסקיר קיבל את הסכמתו של הנפגע להכנתו.<sup>47</sup>

<sup>45</sup> ב"ש (שלום י-ם) 6703/01 חורב נ' לשכת תביעות ירושלים (23.4.2002).

<sup>46</sup> ראו: ע"פ 4920/01 מדינת ישראל נ' פלוני, תק-על 2001(4) 1000 (2001); ע"פ 4272/04 פלוני נ' מדינת ישראל, תק-על 2005(1) 4228 (2005).

<sup>47</sup> סעי' 187(ג) לחסד"פ.

כמו כן הפניתי לסייגים השונים ולהגבלות אותם מצא המחוקק לציין בחקיקה, שנועדו, בסופו של יום, להגן על הנפגע ולראות בטובתו.

קושי נוסף אשר יש לשקול, לדעתי, לפני ההחלטה בסוגיה בה עסקינן הוא, עד כמה פקיד (או פקידת) הסעד אשר הכין את תסקיר הקורבן התייחס בו בהרחבה למכלול נושאים אשר יעמדו בהכרח לדיון בענייניו של הנאשם במהלך שמיעת הראיות. שמא נהג על דרך הצמצום והתייחס להיבטים שעניינם הנזקים שנגרמו למתלוננת כתוצאה ממעשה העבירה כלפיה (נזקים נפשיים ואחרים, בלא להידרש בהרחבה למובאות מפי אחרים).

לא אחת, מובאות בתסקיר קורבן אמירות רבות מפיה של המתלוננת המתייחסות לאירוע, כמו גם התייחסות והערכות מטעם אנשי המקצוע אשר טיפלו, דוגמת דברים שנאמרו לפקיד הסעד על ידי פסיכיאטרים, פסיכולוגים, עובדים סוציאליים, מורים ועוד, שבאו במגע עם המתלוננת-הקורבן. מחלקם של אלה נגבתה הודעה עוד קודם לכן, במהלך החקירה במשטרה, והודעותיהם מצויות בחומר החקירה שכבר הועבר לעיון הסניגוריה. יתירה מזו, לא אחת, מוצא פקיד הסעד לנכון להביא דברים מפי מחנכים או מפי אחרים הסובבים את מעגל חייה של המתלוננת.

אני סבור, כי בנסיבות אלה קיים קושי ממשי למנוע את הבאת תוכנו של התסקיר או של חלקים ממנו לעיון הסניגור בטרם העדתה של המתלוננת וחקירתה בחקירה נגדית. סביר להניח, כי במהלך חקירתה הנגדית של המתלוננת או של העדים העתידיים להעיד מטעם התביעה, תבקש הסניגוריה לעשות שימוש בתוכנם של דברים שנאמרו לפקיד הסעד ואשר, כאמור, חלקם מצא ביטוי בהודעות במשטרה שנגבו בשלבים שונים של החקירה.

כאן המקום לציין כי הסכמת התביעה לחשיפת תיעוד מתיקה הרפואי או הפסיכיאטרי של המתלוננת (אם אכן קיים חומר כזה), אינה בגדר "נדיבות" לב של המאשימה. החשיפה היא מחויבת המציאות בנסיבות העניין לנוכח העובדה כי תיעוד כזה כולל את התייחסות המתלוננת בפני אותם גורמים מטפלים בנוגע למיוחס לנאשם, ועל כן לא ניתן לראות כיצד לא היה נחשף חומר זה לידיעת הסניגור.

קיימת סכנה שללא החלת חיסיון, עלול המידע המצוי בתסקירים ובחוות-דעת של מומחים מתחומי בריאות הנפש, "לדלוף" מתיקי בית-המשפט לידיעת גורמים אחרים. יתירה מכך, במקרה של תסקיר קורבן, קיים חשש לפגיעה נוספת בקורבן – במיוחד

אם הוא מכיל פרטים אינטימיים או פסיכולוגיים שהמתלוננת-הקורבן נחשפת להם לראשונה מעיון בתסקיר. את מידת הנזק העלול להיגרם עם חשיפת פרטים אלה יש להביא לחוות-דעתו של מומחה מתחום בריאות הנפש, אשר תובא לידיעת בית-המשפט לפני הכרעת הדין. לפיכך, ראוי שכותבי תסקירים וחוות-דעת מקצועיות יתייחסו בכתב לחסיון האמור בהם, בכללותו או בחלקו.

אני סבור, כי אין להתיר את חשיפתו של תסקיר קורבן כאשר תוכנו סובב כל כולו סביב סבלה ומצבה של קורבן העבירה, שכן הדבר מנוגד לעמדת המחוקק כמפורט לעיל בסקירה לעיל. יחד עם זאת, אם חרג פקיד הסעד בעת הכנת תסקיר הקורבן ממסגרת זו והביא בו "חומרים" פרי שיחותיו עם אחרים, לצורך העניין - "הערכת אנשי מקצוע", בין כאלה שנגבתה מהם הודעה במטרה ובין שלא נגבתה - אזי יש לשקול אם מן הראוי לחשוף חלק זה שבתסקיר ולהעמידו לרשות הסניגוריה.<sup>48</sup>

אי חשיפת פרטים מתסקיר קורבן, שאינם מתייחסים בהכרח לנושאים שהם בגדר תכליתו של התסקיר, וקבלת עמדה גורפת השוללת את חשיפתו לעיני בא כוח הנאשם בשלב דיוני זה של שמיעת ראיות בתיק, עלולים להוביל לתוצאה קשה. לפיה, לאחר מתן הכרעת הדין המרשיעה בעניינו של הנאשם והגשת תסקיר קורבן על פי סדר הדין המקובל, ילמד בא כוח הנאשם, לראשונה, על קיומו של חומר המהווה, לשיטתו, חומר ראיתי ראשון במעלה להפרכת המיוחס לנאשם, או, לכל הפחות, להטיל ספק בתשתית הראייתית של התביעה.

לאחר עיון במובא בתסקיר הקורבן מפי המתלוננת ומפי אחרים, יטען הסניגור לסתירות בין גרסה זו לגרסה אחרת, לעובדות חדשות שלא היו בידיעתו ועוד כיוצא בזה דברים, אשר, לשיטתו, יכול היה לעשות בהם שימוש בחקירתו הנגדית את העדים, לו היה יודע על דבר קיומם מבעוד מועד, שלא לומר, על עדים אפשריים שייתכן שהיה טורח להביאם מטעמו כעדי הגנה.

על כן, לא מן הנמנע הוא שבית-המשפט ימצא עצמו נדרש לבקשה לשמיעת "ראיות חדשות" לאחר מתן הכרעת דין. היה והבקשה תידחה – ימצא בית-המשפט עצמו בערכאת הערעור בעתירה לקיומו של משפט חוזר.

<sup>48</sup> ב"ש (מחוזי חי') 170/06 פלוני נ' מדינת ישראל (טרם פורסם, 9.5.2006).

## סוף דבר

רשימה זו נועדה להציג את הקושי להחליט בשאלה אם להתיר חשיפתם של תסקירי קורבן ומבחן בהליך פלילי המתנהל נגד נאשם, אשר לא לצורך הדיון בעניינו הוכנו התסקירים מלכתחילה.

מחד גיסא, המחוקק מצא לנכון לעגן בחקיקה את ההגנה על שמירת כבודה ופרטיותה של המתלוננת, נפגעת עבירת מין,<sup>49</sup> והדברים מצאו ביטוי בחקיקה הרלוונטית המתייחסת לתסקיר קורבן ולתסקיר שירות המבחן. הגנה זו זהה לשמירה על כבודו ופרטיותו של עד<sup>50</sup> ואין זה משנה כלל אם העד הורשע בדינו ונושא על גבו את חותם ההרשעה בדיון.

מאידך גיסא, כנגד האמור לעיל, ניצבים בפנינו הצורך לשמור על זכויותיו של הנאשם והחשש שמא דחיית בקשתו לחשיפת חומר, שאותו הוא מבקש לראות כ"חומר חקירה", תשלול את יכולתו להכין כראוי את הגנתו מפני העבירה המיוחסת לו, ובסופו של יום, ייגרם לו חלילה עיוות דין.

כפי שנאמר לא אחת, בית-המשפט אמון על בחינת מכלול השיקולים והוא נדרש לערוך איזון בין האינטרסים השונים, בהעדיפו אינטרס אחד על משנהו.<sup>51</sup>

לעתים, השאלה ביסודה הינה, אם ראוי לחסום את דרכו של נאשם וליתן החלטה הדוחה באופן גורף את בקשתו לחשיפת התסקירים או לחלופין, לקבל את הבקשה בחלקה. זאת, לאחר עיון בתוכן התסקירים ועל דרך המידתיות הראויה ובאופן שלא יהא בכך כדי פגיעה באינטרס הפרטי של המתלוננת והעד, כמו גם באינטרס הציבורי הכללי של עבודת הרשויות (קציני המבחן ופקידות הסעד) למול נפגעי עבירות מין ונאשמים.

כאמור לעיל, נודעת חשיבות רבה לכך שעורכי התסקירים לבית-המשפט והמומחים מתחומי בריאות הנפש השונים, אשר תרמו את חלקם לגיבושו ולתוכנו של התסקיר (עובדים סוציאליים, פסיכולוגים ופסיכיאטרים), יהיו מודעים לשימוש בחומרים אלה, הן בדיון המשפטי הנוכחי שלשמו הם הוכנו והן בדיונים משפטיים אחרים בעתיד.

<sup>49</sup> סעיף 1 לחוק זכויות נפגעי עבירה, התשס"א-2001, מגדיר את מטרת החוק: "חוק זה מטרתו לקבוע את זכויותיו של נפגע עבירה ולהגן על כבודו כאדם בלי לפגוע בזכויותיהם על פי דין של חשודים, נאשמים ונידונים". סעיף 3 לחוק הנ"ל: "מתן הזכויות לנפגע עבירה יעשה תוך התחשבות בו ובצרכיו, שמירה על כבודו והגנה על פרטיותו ובתוך זמן סביר".

<sup>50</sup> ראה: החוק לתיקון סדרי הדיון (חקירת עדים), התשי"ח-1958.

<sup>51</sup> ראה: דן ביין "השינויים בנקודת איזון שבין ההגנה על קורבן עבירת האינטרס לבין השמירה על זכויות נאשם" הפרקליט מב, 28 (1995).

לנוכח התייחסותו של מחוקק המשנה בתקנות מתאימות לעניין המועד להנחת תסקיר המבחן ומתן הוראות מטעם בית-משפט בהקשר לתסקיר, והטלת מגבלות על עשיית שימוש בידיעות שהובאו בתסקיר, מן הראוי שמחוקק המשנה ייחד הוראות מקבילות גם לעניין תסקיר קורבן העבירה.

ייתכן שנכון יהא שכותבי התסקירים וחוות-הדעת המקצועיות יביעו את דעתם בכתב על גב התסקירים וחוות-הדעת, בנוגע לחיסיון הדו"ח בכללותו או בחלקו.

אשר על כן, בסופו של יום, נראה כי נכון יהיה לבחון כל בקשה לגופה. לאחר עיון בתסקיר שירות המבחן ובתסקיר הקורבן - ולאחר בחינת מכלול השיקולים ועריכת האיזונים השונים - יכול שבית-המשפט ייעתר לבקשה באופן שיאפשר עיון בחלקו של התסקיר הנוגע להערכת אנשי המקצוע אשר, כאמור, נכללים לעתים ברשימת עדי התביעה. כמו-כן, יאפשר עיון בחומר נוסף אשר אין לגביו מחלוקת ואין בו כדי פגיעה כלשהי, בין במישרין ובין בעקיפין, בקורבן או באדם אשר לגביו נערך התסקיר.

